Պռօշեանցն էլ, առ ժամանակ լաւ համարեց հեռանալը՝ Պօլսեցին՝ իր ղայֆէտուներից ժողոված տաճկերէն և յունարէն «զրուցատրութիւնները» որպէս երգարան և քերականութիւն աղքատ աշակերտների վրա սաղացնելով և իր երկու ամսվայ ռոճիկը ստանալով է պարապված.

Մնացին Ա. ուսուցիչը, վայրենացած աշակերտները, անփույթ և աղքանոց դարձած դասատները՝ իսկ ամենից աւելի խորը նստած—բարոյապէս մեռած և ստրկացած ժողովուրդը—նախիջևանցի.

* * *

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

Ալէքսանդրապօլի Արղութեան օրիորդաց դպրոցի աշակերտուհիները նուիրել են յօգուտ Վանի սովատանջների 73 ր. 70 կ. գումարը.

Աղէքսանդրեանց Տիրուհի 1 ր, Աղէքսանդրեանց Զարուհի 1 ր., Աղէքսանդրեանց Հայկանուշ 1 ր., Ազսախալեանց Զարուհի 1., Դանիէլեանց Թեկղի 1 ր., Դրմբեանց Ջաւահիր 1 ր., Խաչակեանց Գենովաւէ 1 ր., Խաչակեանց Շուշանիկ 1 ր., Կոստանեանց Մարիամ 1 ր., Ջիթողցեանց Կատարինէ 3 ր., Ղասաբեանց Շուշանիկ 1 ր., Մնացականեանց Զարուհի 40 կ., Սահրատեանց Թագուհի 1 ր., Սահրատեանց Երանուհի 1 ր., Սահրատեանց Սալոմէ 1 ր., Վարդանեանց Հռիփսիմէ 1 ր., Տէր-Գաբրիէլեանց Երանուհի 1 ր., Տէր-Յակոբեանց Վարսենիկ 1 ր., Տէր-Պետրոսեանց Աննա 1 ր., Թուխեանց Տիրուհի 1 ր., Ղասաբեանց Եւգենիա 2 ր., Սանոյեանց Ովաննա 1 ր., Մատոյեանց Փառանձեմ 1 ր., Ջուհալեանց Եղիսաբէթ 50 կ., Մովսէսեանց Շողակաթ 50 կ., Նազիկեանց Վերոնիքա 2 ր., Ազաջանեանց Մաքրուհի 1 ր., Միրզոյեանց Սոֆիա 3 ր., Մովսէսեանց Գայիանէ 1 ր., Խանանուչեանց Մաքրուհի 1 ր., Ալոյեանց Եսթեր 2 ր., Քեանդարեանց Կատարինէ 1 ր., Մուշեղեանց Տուբիթ 1 ր., Սանոյեանց Եփիմիա 1 ր., Աւետիսեանց Զարուհի 1 ր., Խրխրեանց Մաքրուհի 1 ր., Մուշեղեանց Թագուհի 1 ր., Մովսէսեանց Գայիանէ 1 ր., Ստամբոլցեանց Հռիփսիմէ 1 ր., Արտաղեանց Վարսենիկ 20 կ., Այտինեանց Տիրուհի 50 կ., Աբոյեանց Տալիթա 1 ր., Ասոյեանց Շուշանիկ 20 կ., Բաբայեան Զաբէլ 1 ր., Բէգլարեանց Վարսէնիկ 3 կ., Բուդաղեանց Շուշանիկ 50 կ., Բարսամեանց Եւգենիայ 1 ր., Բաղրամեանց Շուշանիկ 1 ր., Բաղրամեանց Տուբիթ 1 ր., Բաղրամեանց Մաքրուհի 1 ր., Դրմբեանց Շուշանիկ 2 ր., Դրմբեանց Հեղինէ 2 ր., Դրմբեանց Սաթենիկ 2 ր., Խաչատրեանց Խոսրովադուխտ 80 կ., Կարապետեանց Թագուհի 20 կ., Կարապետեանց Սալվինազ 1 ր., Կարապետեանց Ջարդալամ 20 կ., Կոստանեանց Եւգինիա 1 ր., Մխիթարեանց Կատարինէ 20 կ., Մխիթարեանց Մագթաղինէ 1 ր., Մկրտչեանց Գայիանէ 1 ր., Արուսեակ Մկրտումեանց 50 կ., Փեփրոնեա Կորանեանց 1 ր., Շամչեանց Եղիսաբէթ 50 կ., Ջմշկեանց Հայկանդուխտ 50 կ., Պալասանեանց Շուշանիկ 5 կ., Սանոյեանց Հռիփսիմէ 1 ր., Սանոյեանց Մարգարիտ 1 ր., Վարդպատրիկեանց Խանում 2 կ., Վարդպատրիկեանց Վարդանուշ 1 ր., Տիգրանեան Եղիսաբէթ 60 կ., Տիգրանեանց Հայկանուշ 1 ր., Տէր-Աւագեանց Մարգարիտ 10 կ., Սուաղճեանց Վարդուհի 1 ր., Փալեանեանց Խանում 30 կ., Գալստեանց Մաքրուհի 1 ր., Հովհանջանեանց Հայկուհի 40 կ., Ազսախալեանց Թագուհի 50 կ.: Ընդամենը 73 րուբլի և 70 կոպէկ.

Արիստոմ Յովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

11 յունիսի

Կասպից ծովի նաւագնացութիւնը (навигація) բացվելուց յետ թանգութիւնը Բագուում օրէցօր մեղմանում է. Այժմ մեր վաճառականներից շատերը Ռուսաստանից բերել տուած ունեն ալիւրի մեծ քանակութիւն. Պէտք է ասած, որ իսկապէս այս տարի Բագուում հացի թանգութիւնը այնքան սարսափելի չէր, եթէ համեմատենք Կովկասի ուրիշ քաղաքներում տիրող թանգութեան հետ. Սորանով մենք մեծ մասամբ պարտական ենք մեր քաղաքային վարչութեան, որը ամենայն կերպ աշխատել է և աշխատում է նպաստել կենսական գոնէ ամենաանհրաժեշտ պահանջների էժանութեանը. Նոյն իսկ թանգութիւնը սկսած օրից քաղաքային վարչութիւնը մի առանձին ուշադրութիւն դարձրեց ժողովրդի աղքատ դասի դրութեան վրա. Նա իր միջից կազմելով մի յանձնաժողով յանձնեց նորան քաղաքային գանձից մի նշանաւոր գումար, (կարծեմ մօտ 50,000 ր.), որը յանձնաժողովը պիտի գործ ածէր ժողովրդի համար էժան գնով հաց մատակարարելու նպատակով. Շնորհակալութեան արժանի են այդ յանձնաժողովի անդամները իրանց ցոյց տուած անխոնջ աշխատութիւններով, մանաւանդ պարոնն Հաջի Զէյնալ Թաղիօվը, որը թէ իր սեպհական գումարով և թէ իր ձեռքով ժողոված նուիրատուութիւններով ամենայն կերպ աշխատում էր պաշտպանել մեր աղքատ դասը թանգութեան հարուածների դէմ.

Գաւառներից եկողների ասելով, այս տարի Բագուի նահանգում հունձքը պէտք է շատ առատ լինի, եւ առաւել Շամախու և Ղուբի գաւառներում, ուր գարնանը առատ անձրևներ են եկել. Երանի թէ այդպէս լինի, որովհետև այս երկու գաւառների բնակիչները ամենաաղքատ լինելով, այս տարի ամենից առաւել նեղութիւններ կրեցին հացի կողմից. Անցեալ ձմեռը Շամախու գաւառում, ինչպէս տեղեկանում ենք այնտեղից ստացած մասնաւոր նամակներից, թանգութիւնը և աղքատութիւնը այնտեղ հասցրին խեղճ բնակիչներին, որ նոցանից շատ ընտանիքներ երկու երեք օրով ուտելու հաց չէին գտնում, մինչև տէրութեան կողմից օգնութիւն հասնելը. Պատմում են թէ, մինչև անգամ այդ գաւառի չեմ յիշում որ գիւղում պատահել են սովից մեռնողներ.

Անցեալ կիրակի, մայիսի 25-ին, Բագուի «Մարդասիրական ընկերութիւնը» տօնեց իր գոյութեան տասն և վեցերորդ տարեդարձը. Նոյն օրը մայր եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարեցին հանգուցեալ Կայսրուհու հոգեհանգիստը և «Մարդասիրական ընկերութեան» համար մաղթանք, որից յետոյ հանդիսականները հայր Բուդաղեանի հրաւիրանոք գնացին ընկերութեան դահլիճը, ուր պիտի կատարվէր տարեդարձի հանդէսը և որը գեղեցիկ կերպով զարդարված էր. Այտեղ ներկայ էին բացի ընկերութեան անդամներից, հայոց երկսեռ դպրոցի վարժապետներից և ուսանողներից բաւական հանդիսականներ, որոնցից ամեն մէկը ըստացաւ հանդէսի պրօգրամման, որի համեմատ աշակերտները և աշակերտուհիները պիտի մի քանի ազգային երգեր երգէին, ոտանաւորներ ասէին և այլն. Կայսրուհու մահուան պատճառով երգեցողութիւն չեղաւ, իսկ աշակերտներից մի քանիսը ասացին մի քանի ոտանաւորներ բաւական յաջող կերպով. Բայց մի բան, որ ամենից հետաքրքրելին էր այդ հանդիսում, և որի մասին չեմ կարող լռել, այդ դպրոցի վարժապետներից մէկի. այն է պ. Ա. Գրիգորեանի (Սոխակի հրատարակչի) երկար ու անհամ ճառախօսութիւնն էր, որը այնքան զզվեցրեց խեղճ հանդիսականներին, որ նոցանից շատերը և այն էլ բանիմացները չը սպասելով ճառի վերջանալուն, ականջները խփած դուրս գնացին դահլիճից. Ճառի նիւթն էր գլխաւորապէս «Մարդասիրական ընկերութիւնը», որի վերաբերմամբ պ. Գրիգորեանը Սիւլլիկի 75 մանէթանոց քարոզի նման շատ բաներ ասաց, բայց ոչինչ չասաց, բացի երկար ու բարակ գովասանքներից, որ թափում էր նա ընկերութեան անդամների գլխին. Մենք զարմանում ենք թէ պ. Գրիգորեանը «Մ. ընկերութեան» ինչն էր այնքան գովում, արդեօք այն, որ նորա որդեգիրներից մէկը չը կարողանալով Ռուսաստանում քաղցած փորով շարունակել իր ուսումը, որովհետև նրա թոշակը ամիսներով ուշացնում էին, վերջապէս նորերումս ինքն է անձամբ եկել Բագու, որ փող ստանայ. Մի այսպիսի ընկերութիւն պախարակելու է արժանի իր թուլութեամբ. Բայց այսուհետև դժուար է խաբել Բագուի հասարակութիւնը դարդակ ֆրազներով, որովհետև նա արդէն ճանաչել է «Մարդասիրական ընկերութիւնը» և նորանից գործ է պահանջում և ոչ թէ յիմար չինական ցերեմոնիաներ, ինչպէս հանդիսի օրը. Ճառից յետոյ հանդէսը վերջացաւ և մեր «Մ. ընկերութիւնը» մտաւ իր տասն և եօթներորդ տարվայ անգործունէութեան շրջանը.

Ա. Մովսէսեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Յունիսի 14

«Մշակ» լրագիրը կենսական խնդիրներից մինը համարել է և համարում է մեր կանանց խնդիրը. թէ առաջնորդող յօդուածներով և թէ զանազան գաւառներից նամակագրութիւններով «Մշակի» ընթերցողները կարողացել են ծանօթանալ հայուհիների դրութեան հետ. Աւելորդ չէր լինի ծանօթացնել «Մշակի» ընթերցողներին և Ախալքալաքի հայուհիների հետ.

Թող ներեն ինձ Ախալքալաքի հայուհիները, եթէ ես նրանց լաւ յատկութիւնների հետ ցոյց տամ և՛ վատ կողմերը, այն յոյսով, որ այդ վատ կողմերը շուտով կարող են ոչնչանալ և փոխանակվել լաւ յատկութիւններով.

Տեսնենք թէ՝ Ախալքալաքի հայուհի-տիկինը ինչ է ընտանեաց մէջ. Մեր հայուհի-տանտիկինը իր պարտականութիւններից ամենագլխաւորը համարում է իր տունը մաքուր, խստակ պահել. Նա ոչ թէ միայն սրբում և աւլում է իր տունը, այլ լուանում և քերում է բոլոր կեղտերը. Ցիանալի յատկութիւն. Բայց նայեցէք ուշադրութեամբ նրա հագած շորերի վրա, նայեցէք նրա որդոց վրա. կը տեսնէք սարսափելի հակապատկեր. Ինքը, այդ խստակութիւն սիրող տանտիկինը, բաւական չէ որ փտեցնում է իր շորերը կեղտի մէջ, բոլորովին ուշադրութիւն չէ դարձնում իր որդոց խստակութեան վրա. Նորա որդկերանց վրա կը տեսնէք կեղտոտ պատռատած շորեր, երբէք չը սանդրած մազեր, անլուայ երես, կեղտոտ, սեւացած ձեռքեր և իբրև այս անմաքրութեան պսակ՝ անթիւ միջատներ. Ո՛րքան անուշադրութիւն, ինչպիսի հակապատկեր. Ո՞վ կարող է հաւատալ, որ այսպիսի կեղտոտ տղաները այնչափ մաքրութիւն սիրող տանտիկնոջ որդիք լինեն. Այս երևոյթը մի զարմանալի բան է, մինչև անգամ անհաւատալի, բայց դժբաղդաբար ճշմարտութիւն է....

Ախալքալաքի հայուհի-տանտիկինը ըստ երևոյթի լաւ մայր է. սիրում է իր որդոց, կերակրում է նրանց, երբ քաղցած են, տաք շորեր է տալիս, երբ մրսում են. երեխայի անկողնի մօտ անքուն գիշերներ է անցնում, երբ նա հիւանդ է... և այլն և այլն. Շատ լաւ է. ի հարկէ՝ մայրը պիտի հոգայ իր որդոց համար. Բայց տեսնենք թէ՝ մայրը ինչ միջոցներ է գործ դնում իր որդուն բարոյապէս կրթելու կամ անբարոյականութիւնից ազատ պահելու համար. Երեխան իր մօր ներկայութեամբ զանազան հայհոյանքներ է գործածում,—մայրը ասում է. ոչինչ, կը մեծանայ, կը խելքանայ. Որդին դուրսը, փողոցում անբարոյական տղերանց հետ խաղում է, ամբողջ օրեր նրանց հետ անցկացնում, մինչև անգամ նրանց հետ խաղալու համար ուսումնարանից յետ ընկնում,—մայրը ասում է. «մանչըս ասօր շատ խաղաց, ամեն օր վարժատուն կերթայ՝ ըչը ասօր մի օր մը խաղայ.» Որդին գնում է ձորերը գրօսնելու և հարբեցողութեան ու կռիւների ակամայ վկայ դառնում,—մայրը բոլորովին անվրդով ասում է. «մանչըս ասօր գնաց ձորը, պըտըտի կը». Վերջապէս որդուն հարբած, ցեխոտված, պլանդակված բերում են տուն,—մայրը ասում է... Բայց ինչ կարող է ասել ողորմելին. Նա շտապում է հանել իր որդու շորերը, սրբել նրա երեսից և ձեռքերից ցեխը և պառկեցնել նրան անկողին հանգստանալու. Մի օր կը տրտնջայ մայրը. կը ցաւի, բայց յետոյ նոյնպէս անուշադիր է դէպի իր որդու բարոյականութիւնը, ինչպէս որ առաջ... Մեր Ախալքալաքի մայրերը այնքան չեն հասկանում կամ չեն կամենում հասկանալ, որ բաւական չէ երեխային տաք հագցնել և կուշտ կերակրել՝ հարկաւոր է նրա բարոյականութիւնը պահպանել.

Ախալքալաքի հայուհի-տանտիկինը լաւ տնտեսագէտ է. Նա իր տան համար կը պատրաստէ բոլոր հարկաւոր ուտելեղէններ և խմիչքներ, նա ինքը կը լուանայ, թէ իր, թէ իր էրիկի և թէ որդոց շորերը. ինքն է տան մէջ աղախին, ինքն է խոհարար.—բայց ո՛րքան շռայլութիւն տօնախմբութիւնների ժամանակ, ո՛րքան անտեղի ծախսեր խնջոյքների ժամանակ, ո՛րքան աւելորդ, անպէտք, աննպատակ պզպզուն զարդեր կան նրա վրա... Ի՞նչ անես, սովորութիւն է. ահա նրանց արդարացուցիչ խօսքերը.

Ախալքալաքի հայուհին—թէ տիկին և թէ օրիորդ—որքան համեստ է և խոհեմ էրիկ մարդկանց ներկայութեամբ, այնքան բամբասող է և զրպարտող կանանց շրջանի մէջ. Այս ինչ խանումը այն ինձ հաջի-Արկայից զարդեր ուզեց. միւս օրը կը տարածվի թէ՝ գողացաւ. Մի հարս մի խանումի ձեռքը պագեց, նոյն օրն և եթ կը տարածվի թէ՝ ապտակ զարկից. Մի օրիորդ գնաց իր ծանօթի կամ բարեկամի տուն, միւս օրը այդ խեղճ օրիորդին պսակում են, և այլն... Մի՞թէ բանիւ, երբ հաւաքվեցան երկու, երեք կին միասին, բաղդաւոր է նա, ով ազատ կը լինի այդ ժամանակ նրանց յիշողութիւնից.

Ախալքալաքի հայուհին գիտէ որ մաքրութիւնը անհրաժեշտ է, բայց չը գիտէ ողորմելին թէ՝ ինչպէս պահպանել այդ մաքրութիւնը. Նա զգում է որ ինքը մայր է, գիտէ որ հարկաւոր է խնամատարութիւն իր որդկերանց վերաբերութեամբ, բայց այդ խնամատարութեան վրա պարզ հասկացողութիւն չունի. Նա իբրև մի անասուն կերակրում է իր որդուն, պահպանում է, գգվում ու փաղաքշում, բայց մարդկութեան յատկացրած բնական խնամատարութիւն չը կայ նրա մէջ. Նա գիտէ որ տնտեսութիւնը հարկաւոր է, բայց չը գիտէ երբ և ինչպէս այդ տնտեսութիւնը գործ դնէ.... Այսպէս, մեր Ախալքալաքի հայուհին մի էակ է, որ թէև ունէ բնական խելք, թէև ունէ իր մէջ մարդկութեան բնականապէս յատկացրած բոլոր լաւ կողմեր, բայց չը գիտէ ողորմելին թէ ինչպէս ի գործ դնէ իր մէջ եղած լաւ յատկութիւնները. Ցոյց՜ տուեցէք նորան միջոցներ, նա իր բնական խելքի ուժով շուտով կըմբռնէ, կը հասկանայ ձեր ցոյց տուածը, բայց գործի ժամանակ ձեր ցոյց տուած միջոցները կը միան կրկին անիրագործելի. Ինչու. որովհետև նա, մեր հայուհին, չունէ ազատ կամք. Նա բոլորովին չէ կարող թոյլ տալ թէ՝ ինքը ունէ իրաւունք ազատ կամքով և սեպհական համոզմանց համեմատ գործելու. Նա մի գործիք է իր էրիկի համար. Նա նրա ստրուկն է. Էրիկն էլ տգէտ և անկիրթ լինելով, պարզ բան է, տգիտութեան մէջ կը պահէ և իր կնոջը. Էրիկը իր կնոջ ամեն մի քայլը աշխատում է վատ մեկնել, իր կնոջ իւրաքանչիւր շարժմունքից վատ հետևանքներ է առաջացնում, նա շատ կասկածոտ է.—պարզ բան է, նա իր կնոջը ստրկացնելու պիտի աշխատի. Հաստատեմ այս իմ ասածները փաստով. Վերջին ժամանակ, շնորհիւ մի քանի բարեմիտ տիկնանց, որոնք, կարելի է ասել, մի բացառութիւն են կազմում այստեղ, տեղոյս օրիորդաց ուսումնարանում բացվեցաւ կանանց ընթերցարան. Չը նայելով որ շատ կանայք գրվեցան այդ ընթերցարանին անդամ, նրանցից մի տասներորդականը հազիւ այցելում է այժմ. Այս երևոյթի պատճառն է նրանց տգէտ էրիկների և զոքանչների այդ ընթերցարանի նպատակը դէպի չար մեկնելը. Գտնվեցան մի քանի անձինք, առաջաւոր արժանապատիւներից, որոնց կանայքը չը նայելով որ ընթերցարանի հիմնվելու օրից գրվել են անդամ և վճարել են մինչև անգամ անդամակցութեան փողը,—մինչև այսօր մի անգամ չեն այցելել ընթերցարանը. չեն գնացել մինչև անգամ տեսնելու թէ՝ արդեօք ինչ բան է այդ ընթերցարանը—ուտելու է թէ խմելու.... Ուրեմն պէտք է եզրակացնել թէ՝ մեր Ախալքալաքի հայուհիներին տգիտութեան մէջ պահողները, նոցա ազատ կամք և ինքնուրոյն գործունէութիւն ստանալու անողները—նրանց էրիկներն են, որոնց հաշվում կարելի է գտնել և շատ տեղացի աղաներին. Թող լաւ իմանան այդ էրիկները, որ եթէ իրանք ունենային զարգացած և կըրթված մայրեր, իրանք այդպէս տգէտ և անկիրթ չէին լինի. Թող լաւ գիտնան նրանք, որ որքան հարկաւոր է ուսումնարանական կրթութիւնը, տասնապատիկ աւելի հարկաւոր է ընտանեկան կրթութիւնը և դաստիարակութիւնը, որի ներկայացուցիչը իւրաքանչիւր տան մէջ պիտի լինի անշուշտ տանտիկինը, մայրը, և հետևաբար՝ որքան զարգացած է այդ մայրը, այնքան ընտանեկան կրթութիւնը յաջող կը լինի....

* * *

ՆԱՄԱԿ ՂԶԼԱՐԻՑ

—

Յունիսի 20-ին

Ուղարկում եմ 85 րուբլի, որը ժողովեցի Ղզլարի մէջ յօգուտ Վանի սովելոց. Խնդրեմ հասուցանէք ուր հարկն է և տպագրէք նուիրատու անձանց անունները.

Ցուցակ նուիրատու անձանց. Խորէն քահանայ Ղորղանեանց 3 ր., Գէորգ Սարկ. Արրակեանց 3 ր., Տիկին Մարիամ Արրակեանց 2 ր., Շուշանիկ Ղօրղանեանց 2 ր., Եղիշէ Թավարբեգեանց 2 ր., Թորոս Մեհրաբեանց 3 ր., Յովսէփ Էլղէմուրեանց 2 ր., Անյայտ ոմն 1 ր., Յովհաննէս Աստուածատուրեանց 1 ր., Դիմիտրէ Կօրախիդձէ 1 ր., Աղէքսանդր Հալլ 2 ր., Տիկին Եարլիկեանց 1 ր., Համբարձում Մակարեանց 1 ր., Յովհաննէս Ղամբարեաց 2 ր., Յովհաննէս Ստեփանեանց 2 ր., Ա. Խաչատուր քահանայ Աստուածատուրեանց 1 ր., Հայրապետ Սիմէօնեանց 50 կ., Յովհաննէս Մեհրաբեանց 6 ր., Մկրտիչ Ջանջուղազեանց 1 ր., Աշակերտ Գոտերզեանց 1 ր., Աշակերտ Նարիմանեանց 1 ր., Աշակերտ Սաֆարեանց Վ. 1 ր. 50 կ., Աշակերտ Սաֆարեանց Կ. 1 ր. 50 կ., Աշակերտ Հալաճեանց 1 ր., Աշակերտ Վարտեանց 1 ր., Աշակերտ Սարգսեանց 50 կ., Եղբարք Բերոյեանք 10 ր., Կարապետ Մանուվելեանց 3 ր., Տիկին Թամար Կաճկաճեանց 10 ր., Տիկին Եւայ Գօլցեանց 3 ր., Օր. Մարիամ Արէշեանց 1 ր., Օր. Շուշանիկ Արէշեանց 1 ր., Օր. Եղիսաբէթ Ղարիբեանց 1 ր., Օր. Կատարինէ Երուսալեմակի 1 ր., Օր. Մարիամ Մեհրաբեանց 1 ր., Օր. Եղիսաբէթ Ելիզբարեան 1 ր., Աշակերտուհիք Ղզլարի հայոց

օրիորդական դպրոցի 2 ր. 10 կ., Աշակերտներ Ղզլարի հայ թեմական արական դպրոցի 4 ր. 80 կ., Մկրտիչ Անանեանց 2 ր. 10 կ.

Ընդամենը 85 ռուբլի.

Մկրտիչ Անանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՍՏԱՎՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են, որ հայ ժողովուրդը չունի մի օրինաւոր քահանայ և գտնված միակ քահանան բոլորովին տգէտ և անկիրթ մէկն է. Այսու ամենայնիւ գտնվում են ժողովրդի մէջ այնպիսի միամիտներ, որոնք աշխատում են այդ տգէտ հոգեւորականին բարձր հոգեւոր իշխանութենից խաչ և կամիլավկա բերել տալ. Նոյն տեղից մեզ հաղորդում են, որ հայոց դպրոցը չատ ողբալի դրութեան մէջ է. Նա բոլորովին գինետան է նմանում և հէնց գինետան տակն է գտնվում. Հոգաբարձութիւնը ոչինչ ուշադրութիւն չէ դարձնում այդ դպրոցի վրա և ահա երկու տարի է անցել որ ժողովրդին ոչինչ հաշիւ չէ ներկայացրել.

—

ՍՏԱՎՐԱՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Մեր քաղաքի շրջակայքում, և մանաւանդ Ղալմուխների կոչված անապատում երևեցաւ մորեխ մեծ քանակութեամբ.

—

ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ այս տարի աւազակութիւններ այդտեղ սաստիկ բազմացել են և համարեա թէ օր չէ անցնում, որ դաշտերից գիւղացիների անասունները չը յափշտակէին. Այս աւազակները Ղազախ գաւառի Շիխլի, Սալահլի և այլ գիւղերի Թուրքերիցն են, որոնք գաղթել են դէպի Դիլիջանի կողմերը իրանց հօտերը արածացնելու համար. Նոյն տեղից գրում են մեզ որ այս տարվայ ցանքերը առատ հունձք են խոստանում.

—

ՀԻՆ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են յունիսի 26-ից հետեւեալը. «Այստեղ առատութիւնը հետզհետէ երևում է այժմ. Արտերը արդէն հնձում են. Այսօր գարիի պուդը ծախվում է 70—75 կոպէկ, ցորենը 1 ր. 60 կ.—1 ր. 80 կ. պուդը, հացը ֆունտը 6 կոպէկով առաջին տեսակը և 4 կոպէկով երկրորդ տեսակը, պանիրը 18 կամ 16 կոպէկ, միսը 8 կամ 9 կոպէկ.

—

Մեզ գրում են ԹՄԲՈՒԼ գիւղից, Նոր-Նախիջևանի գաւառից, որ պ. Բաղալ Շահնազարեան կոստանդինեանց կտակել է 5000 ռուբլ յօգուտ Հին-Նախիջևանի երկսեռ դպրոցների. Այդ կտակը հաստատեցին թեմական տեսուչ պ. Պաօչեանց և տեղական նոտարիուսը. Թմբուլ և Շըլխահմուդ գիւղերի դպրոցների համար նոր հոգաբարձուներ ընտրվեցան. Առհասարակ գիւղերը աւելի լաւ են գործում քան թէ քաղաքը.

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ այդտեղ տիրում է մի վատ սովորութիւն, այն է 12 կամ 13 տարեկան աղջկան ամուսնացնել 40—50 տարեկան մարդու հետ. Նորերումս պատահեցաւ մի այսպիսի օրինակ. մի տասն և երեք տարեկան աղջիկ պսակեցին մի յիսուն տարեկան ծերունու հետ.

—

Ստացանք ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ բնակվող բժշկապետ Մարկոսեանից 25 ռուբլ յօգուտ Վանի սովատանջների.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

«Голосъ» լրագրին Փարիզից գրում են յունիսի 29-ից:

Այս օրը Ֆրանսիական Հանրապետութեան պատմութեան մէջ անմոռաց կը մնայ: Միաբանութիւնների դէմ սկսված պատերազմը այսօր առաջին անգամ բռնաբարութեան ձև է ստանում: Ոչ ոք չէ կարող նախագուշակել, թէ այդ պատերազմը ինչով կը վերջանայ: Այժմ արդէն ուշ է դառել, արդեօք լաւ թէ վատ վարվեցաւ Ֆրանսիական կառավարութիւնը, հրատարակելով մարտի 29-ի հրամանները. «7-դ յօդուածը մեծ յիմարութիւն էր, հրամանները աւելի էլ մեծ, բայց այժմ այդ հրամանների յետ վերցնելը այնպիսի խելագարութիւն կը լինէր, որ կարող էր հանրապետութեան վիզը ջարդել», ասաց ինձ Գամբետտայի մօտ բարեկամներից մէկը, երբ ես նրան հաշւեցի այն դժուարութիւնները, որոնք կը ծագեն այդ հրամանները կատարելու ժամանակ:

Այն արագութիւնը, որով հրատարակվեցին այդ հրամանները, դժուարութիւնների պատճառ է դառնում: Քանի որ կառավարութիւնը վճռեց համբերել բոլոր միաբանութիւնները բացի եզուիտներից, նա պէտք է գոյութեան իրաւունք տար բոլոր միաբանութիւններին, բացի եզուիտներից: Իսկ այդ միաբանութիւնների գոյութիւնը կախված անել կանոնադրութիւնների կառավարութեանը ներկայացնելուց, մեծ սխալ էր: Միթէ կարելի էր չը գուշակել, որ միաբանութիւնները չէին համաձայնի ներկայացնել իրանց գաղտնի դարերով սրբացրած կանոնադրութիւնները ազգային ժողովի մեծամասնութիւնը կազմող անընդունակ մարդկերանց քննութեանը: Բացի այդ պետական մեծ ընդունակութիւն ունենալ չէր հարկաւոր հասկանալու համար այն հանգամանքը, որ միաբանութիւնները դէպքից օգուտ կը քաղէին և իրանց վիճակը եզուիտների վիճակի հետ կը կապէին կառավարութեան համար դժուարութիւն ծագեցնելու դիտաւորութեամբ:

Այսպէս թէ այնպէս կառավարութիւնը այժմ անկարող է պնդել, որ իր բոլոր հրամանները կատարվեն: Ինչ ուզում են թող ասեն կառավարութեան պաշտօնական լրագիրները, բայց ես չեմ կարող երևակայել, որ կառավարութիւնը, կասկածաւոր հրամանների հիման վրա, արձակէ իրանց վանքերից հազարաւոր տղամարդկերանց և կանանց: Այդ վարդապետների և կոյսերի երեք քառորդը բացառապէս բարի գործերով է պարապում: Կանանց այն վանքերի մէջ, որոնց աքսոր է սպառնում, կան այնպիսիները, որոնց մէջ գետեղված է ամբողջ աշխարհի կաթօլիկ արիստոկրատիայի փունջը և որոնք իրանց ամբողջ հարստութիւնը բարեգործական նպատակով են ծախսում: Բոլոր վանքերի փակելու հետևանքը ի միջի այլոց այն կը լինի, որ աղքատները և որբերը հարիւր հազարներով կը զրկվեն կերակուրից և բնակարանից: Հիւանդանոցները տասնեակներով առանց աղախինների կը մնան: Ողորմած քոյրերը Ֆրանսիական հիւանդանոցների մէջ ծառայող կանանց միակ տարր են կազմում:

Ճշմարիտ է մի քանի քաղաքային վարչութիւններ գումարներ են նշանակում այն ծերերին և որբերին պահպանելու համար, որոնց սպառնում է սովը, բայց դա մի աննշան օգնութիւն է և հազիւ կը կարողանայ աննշան պահանջներին բաւականութիւն տալ:

Այս պատճառով շատ հաւանական է, որ կառավարութիւնը կը բաւականանայ միայն եզուիտներին արձակելով: Եզուիտները չեն կասկածում, որ նրանք այսօր Ֆրանսիայում վերջին օրն են անցկացնում:

ԲԵՐԼԻՆԻ ԿՕՆՖԵՐԵՆՑԻԱՅԻ ՎՃԻՌԸ

—

Յունիսի 1-ին ստորագրած Բերլինի կօնֆերենցիայի վերջնական վճիռը սկսում է այն պատմական պատճառների թւելով, որոնք ստիպեցին Յունաստանին Բերլինի կօնգրէսի 24-դ պրօտօկօլի և Բերլինի դաշնագրի 13-դ յօդուածի հիման վրա դիմել պետութիւնների միջնորդութեանը: Այնուհետև սկսվում է յոյն-թուրքական նոր սահմանի որոշումը, որ արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին: Այս վճռի վրա աւելացրած են այն խորհուրդները, թէ ինչ պէտք է անել նոր սահմանները հաստատելու ժամանակ: Այդ խորհուրդները չափազանց նմանում են Բերլինի դաշնագրի վճիռներին: Որովհետև Յունաստանը պէտք է ընդունի Թուրքիայի պետական պարտքի մի բաժինը, պետութիւնները այդ բաժնի քանակութիւնը կորոշեն ազգարնակութեան թւի համեմատ: Վճռի շարունակութիւնը, հիմնվելով յունական սահմանադրութեամբ շնորհված կրօնի ազատութեան վրա, ասում է. «Յունաստանին գիջած երկիրներում դաւանութեան կամ կրօնի զանազանութիւնը չէ կարող առիթ տալ մէկին քաղաքային կամ քաղաքական իրաւունքներից զրկելու համար: Ամենքը կարող են հասարակական պաշտօններ, կոչումներ և պատուաւոր սեղեր ստանալ, կամ պարապել զանազան արհեստներով և արդիւնաբերութեամբ որտեղ էլ կամենան: Բոլոր կրօնների եկեղեցական աբարողութիւնների ազատութիւնը և նրանց հասարակօրէն կատարելը պէտք է ապահոված լինեն բոլոր տեղացիների և օտարականների համար. ոչինչ արգելք չէ կարելի դնել զանազան դաւանութիւնների երարխիական կազմակերպութեանը, կամ զանազան դաւանութիւններին պատկանող անձանց յարաբերութիւններին դէպի իրանց հոգևոր հայրերը»: Հողային հարցերի մասին հետևեալն է ասված. «Մահմետականները կամ ուրիշները, որոնք անշարժ կայքեր ունեն Յունաստանի հետ միացած երկիրներում և կամենում են բնակվել յունական սահմաններից դուրս, կարող են պահել իրանց կայքերը, նրանց կապալով տալ, կամ նրանց կառավարութիւնը մի երրորդ անձի յանձնել: Ոչ ոք չէ կարող մի ուրիշի կայքը ձեռք բերել մինչև որ կալուածատիրոջ հետ համաձայնութիւն չը կայանայ: Յոյն-թուրքական մասնաժողովին կը յանձնվի կարգադրել Բ. Դրան պատկանող կալուածների, բարեգործական և եկեղեցական գումարների կառավարութիւնը, գործածութիւնը կամ ծախսը, նոյնպէս և այն հարցերը, որոնք շօշափում են մասնաւոր անձանց շահերը»: Այդ վերջնական վճռին աւելացրած է տեխնիկական մասնաժողովի զեկուցումը: Այդ զեկուցման մէջ դարձեալ նկարագրվում են նոր սահմանները: Զեկուցումը մատնացոյց է անում ստրատեգիական կէտերի վրա և ցոյց է տալիս այն պատճառները, որոնց հիման վրա վիճելի կէտերից դրանք են ընտրված: Կօնֆերենցիայի վճիռը իրագործելու մասին ոչինչ չէ ասված: Յունաստանը և Թուրքիան հրաւիրում են համաձայնել այդ վճռի հետ: Մասնաւորապէս Յունաստանին ցոյց է տրվում այն պատրաստականութիւնը, որով պետութիւնները վերաբերվեցին դէպի նրա իրաւացի պահանջները: Մնացածը թողված է պետութիւնների կամքին, որոնց գործունէութեան սկիզբը «հրաւիրագիրը» կը լինի:

ԹՈՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են հետևեալը յունիսի 25-ից:

Չէ կարելի ասել, որ Բ. Դուռը մեծ անհամբերութեամբ սպասում է Բերլինի կօնֆերենցիայի վճիռներին: Նա լաւ իմանում է, որ այդ վճիռները անպայման ստիպողական բնաւորութիւն չեն ունենայ և որ նրանց իրագործելը մեծ պետութիւններից մէկին չի յանձնվի: Թիւրքաց կառավարութիւնը լաւ իմանում է, որ նրան ոչ ոք չի ստիպի պատերազմել ալբանցիների հետ յոյների պատճառով: Եթէ ի նկատի առնենք այն աշխատանքները և ծախսերը, որ արել է Բ. Դուռը ալբանական միութիւնը կազմելու համար և այն հանգամանքները, որ արտաքին գործերի այժմեան մինիստրը ալբանցի է, որ սուլթանը շրջապատված է ալբանական պահապան զօրքերով, դժուար չի լինի հասկանալ, որ, եթէ յոյների և ալբանցիների մէջ կռիւ պատահի, սուլթանը կը համակրի այդ վերջիններին, իսկ Թիւրքաց կառավարութիւնը կօգնի նրանց բարոյական և դրամական միջոցներով: Թիւրքաց կառավարութիւնը արդէն հիմիկուց դրա համար պատրաստութիւններ է տեսնում: Վօլօ նահանգից հացի դուրս տանելը արգելված է: Սալօնիկից Մակեդօնիա և Մօնաստիր զօրքեր և թնդանօթներ են ուղարկվում բեռնակիր նաւերով: Ալբանական միութիւնը թնդանօթների պակասութիւն ունի, բայց կարողանում է նրանց ձեռք բերել Թիւրքաց կառավարութեան միջնորդութեամբ: Այս բոլորից երևում է, որ յունական գործերի խաղաղ վճռւելը դեռ շատ ժամանակ կը տևի: Ալբանական աղբիւրներից եկած տեղեկութիւններից երևում է, որ ալբանական միութիւնը այժմ մօտ 52,000 զինուորված մարդ ունի, 30000 Հենրին Մարտինի և 70000 Ենէյլդերի հրացաններ, բացի այդ բաւականաչափ դաշտային, լեռնային և ամրոցների թնդանօթներ: Անուանի ալբանացիները յայտնել են, որ յոյներին յաղթելու համար, եթէ հարկաւոր լինի, նրանք կը միանան սլավեանների հետ: Թիւրք լրագիրները նորերումս հաղորդեցին, որ սուլթանը Արեգդին-փաշային մի նշանաւոր գումար է ընծայել: Ի նկատի ունենալով Թիւրքաց ֆինանսների այժմեան դրութիւնը, այդ լուրը ամենքին զարմացրեց: Ալբանցիների անհամեստութեան շնորհիւ շուտով իմացվեցաւ, որ այդ գումարը տուած է ալբանական միութեան պատերազմական պատրաստութիւնները ուժեղացնելու համար: Երևի Չերնօգորիայի հարցը յունականից աւելի շուտ կը վճռվի: Յայտնի է, որ Թիւրքաց կառավարութեան պատասխանը Չերնօգորիայի վերաբերութեամբ բաւական ուշացել է: Այդ հանգամանքը մեկնվում է սուլթանի ինքնասիրութեամբ: Նա չէ կամենում, որ իր մասին ասեն, թէ ինքը հնազանդվեցաւ Եւրոպայի ստիպողական պահանջներին: Սուլթանը չէ կամենում, որ Չերնօգորիան ստանայ Դուլցինօյի նահանգը, որովհետև իր բնակիչների մեծամասնութիւնը մահմետականներ են կազմում: Այնուամենայնիւ առւսաց դեսպան պ. Նօվիկօվ այդ պահանջում է և դրա մասին երեք ժամ շարունակ յունիսի 21-ին վիճում էր Արեգդին-փաշայի հետ: Ռուսաստանը ցանկանում է, որ չերնօգորցիները անպատճառ բաւականութիւն ստանան և այն ձևով, որ ալբանցիների համար վիրաւորական չը լինի:

Թիւրքաց կառավարութիւնը նորերումս մի այնպիսի կարգադրութիւն է արել, որ ազգաբնակութեան համար վատ հետևանքներ կունենայ: Բանը նրանումն է, որ բանկիրներին կապալով տուած վեց կողմակի հարկերը շատ պակաս եկամուտ են տալիս, քան թէ ենթադրված էր: Կառավարութիւնը հրամայել է, որ տուրքեր ժողովելու ժամանակ հաւաքողներին օգնական զինուորներ տրվեն և զինուորական մինիստրը այդ բովանդակութեան հրամաններ է ուղարկել զօրքերի հրամանատարներին: Ի նկատի ունենալով թիւրք զինուորների կոպտութիւնը և ագահութիւնը, կարելի է հաւատացնել, որ տուրքերը հաւաքելու ժամանակ մեծ անկարգութիւններ կը պատահեն:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յունիսի: Իրէկ ուղևորվեցաւ Մօսկվա Մեծ օվկիանոսի մէջ եղած ռուսաց նաւատորմի գլխաւոր հրամանատար Լեսօվսկի իր ամուսնու և սվիտայի հետ: Հաստատվում են այն լուրերը, որ Զօնխուռ նըրված է:

ԼՕՆԴՕՆ, 2 յունիսի: Երէկ մարկիզ Ցզենգ ուղևորվեցաւ Պետերբուրգ Փարիզի վրա:

ՄՕՍԿՎԱ, 2 յունիսի: Այսօր փոխադմիրալ Լեսօվսկի անցաւ Մօսկվայից:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յունիսի: Ներքին առաջին 5% փոխառութեան տիրաժի գլխաւոր տարած գումարները:

№ սերիի	№ տոմ	տար. գումար
765	45	
12723	47	
13575	16	
14283	46	
2919	8	
4916	18	
11809	41	
14393	44	
7187	41	
9934	1	1000
11065	22	
12101	36	
10367	14	
13341	40	
18234	19	
3777	22	
15162	32	
7463	27	
411	49	
16756	5	

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ